

36734 - عادت کرده که به راست و دروغ سوگند یاد کند. برای کفاره این قسم‌ها چکار کند؟

سوال

متأسفانه از کودکی به سوگند - راست یا دروغ - عادت کرده‌ام. تلاش کردم که این عادت بد را ترک کنم و معتقدم که الان دارم روش درست را پیش می‌گیرم. سؤال من درباره حکم سوگندهای پیشین است؛ چکار کنم تا الله مرا مغفرت کند؟ آیا باید برای هر سوگندی یک کفاره بدهم؟ مشکل من این است که نمی‌دانم چند سوگند یاد کرده‌ام.

خلاصه‌ی پاسخ

سوگندی که انسان یاد کرده تا کاری را در آینده انجام بدهد یا انجام ندهد و سپس آن را زیر پا گذاشته، کفاره دارد. اما سوگندی که انسان درباره کاری در گذشته یاد کرده که انجامش داده یا انجامش نداده و دروغین بوده کفاره ندارد و باید برای آن به درگاه الله توبه کنید و الله توبه توبه‌کار را می‌پذیرد. الله شما را توفیق دهد و گناهتان را بیامرزد.

پاسخ مفصل

الحمدلله.

سوگند بر سه دسته است:

نخست:

سوگندی که منعقد شده است: منظور سوگندی است که شخص به قصد یاد کرده و بر آن مصمم است و درباره کاری در آینده است که آن را انجام بدهد یا انجام ندهد. حکم این سوگند، واجب بودن کفاره در صورت زیر پا گذاشتن آن است. ابن قدامه - رحمه الله - می‌گوید: «کسی که سوگند یاد کند که کاری را انجام دهد، سپس انجامش ندهد، یا سوگند یاد کند که کاری را انجام ندهد، سپس انجام دهد، بر او کفاره است» و در این باره میان فقهای سرزمین‌ها اختلافی نیست. ابن عبدالبر می‌گوید: «سوگندی که به اجماع مسلمانان کفاره دارد، آن [سوگندی] است که برای کارهای آینده یاد شده باشد» (المغنی: ۹/۳۹۰).

دوم:

سوگند لغو: و آن سوگندی است که بدون قصد یاد شده و این سوگند کفاره‌ای ندارد. زیرا الله تعالی می‌فرماید:

لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ وَلَكِنْ يُؤَاخِذُكُمْ بِمَا كَسَبْتُمْ قُلُوبِكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ حَلِيمٌ [البقرة: ۲۲۵]

(الله شما را به خاطر سوگندهایی که بیهوده و بدون قصد یاد می‌کنید، مؤاخذه نمی‌کند؛ ولی به خاطر آنچه دل‌هایتان [عمداً] کسب کرده است [و سوگندهای دروغی که آگاهانه بر زبان آورده‌اید] بازخواست می‌کند؛ و [اگر توبه کنید،] الله آمرزندهٔ بردبار است)

عایشه - رضی الله عنها - می‌فرماید: «این آیه (لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ) دربارهٔ سخن شخصی وارد شد که می‌گوید: نه به الله سوگند، بلکه به الله سوگند» به روایت بخاری (۴۶۱۳).

و اگر کسی بر چیزی چنانکه گمان دارد سوگند یاد کند اما مشخص شود که خلاف آن درست است، نزد اکثر علما کفاره ندارد و این از جمله لغو است.

ابن قدامه - رحمه الله - می‌گوید: «و کسی که بر چیزی سوگند یاد کند که گمان می‌کند چنان است که سوگند یاد کرده اما چنان نبود، کفاره‌ای ندارد زیرا این از جمله لغو در سوگند است». اکثر علما بر این هستند که این سوگند کفاره ندارد. ابن المنذر می‌گوید: این از ابن عباس و ابوهریره و ابومالک و زرارة بن اوفی و حسن بصری و نخعی و مالک و ابوحنیفه و ثوری روایت شده است.

و از جمله کسانی که این را از جمله لغو یمن دانسته‌اند، مجاهد و سلیمان بن یسار و اوزاعی و ثوری و ابوحنیفه و اصحاب اویند.

اکثر علما بر این هستند که لغو یمن کفاره ندارد و ابن عبدالبر می‌گوید: مسلمانان بر این اجماع کرده‌اند.

به دلیل این سخن حق تعالی که می‌فرماید:

لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ [البقرة: ۲۲۵]

(الله شما را به خاطر سوگندهایی که بیهوده و بدون قصد یاد می‌کنید، مؤاخذه نمی‌کند).

و این نیز از جمله همان است و از آنجا که هدف در اینجا مخالفت [عمدی با واقعیت نبوده] بنابراین بیشتر به این شبیه است که از روی فراموشی سوگندش را زیر پا گذاشته باشد» (المغنی: ۹/۳۹۳).

سوم: اینکه دربارهٔ یک امر گذشته به دروغ سوگند یاد کند که این از گناهان کبیره است و نزد جمهور علما کفاره ندارد، زیرا بزرگتر از آن است که کفاره شود.

با دانستن این، در هر سوگندی که به قصد یاد کرده‌ای و سپس آن را زیرا پا گذاشته‌ای، بر تو کفاره لازم است.

و اگر تعداد این سوگندها را فراموش کرده‌ای، تلاش کن و به مقداری که بنابر گمان غالبیت عهدهات را پاک می‌کند کفاره بده.

و هر یک از این سوگندها که برای انجام یک کار خاص یا ترک یک کار خاص بوده یک کفاره دارند، مانند آنکه سوگند یاد کرده باشی که با فلانی حرف نزنی و سپس سوگندت را زیر پا گذاشتی و کفاره ندادی و دوباره سوگند یاد کنی که با او سخن نگویی و سوگندت را بشکنی. در این حالت تنها یک کفاره بر تو لازم است. بر خلاف آنکه مثلا سوگند یاد کنی که با او سخن نگویی، سپس قسم بخوری که غذای خانه او را نخوری. در این حالت دو کفاره لازم است و این را قبلا در پاسخ به سؤال (34730) بیان کردیم.

والله اعلم.